

۱۴۱۷/۱/۱۵

پایداری اجتماعی در معماری و شهرسازی

سیدعلی نوری

عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران شمال

مریم وهابی

- سرشناسه : نوری، سیدعلی، ۱۳۶۲ -
- عنوان و نام پدیدآور : پایداری اجتماعی در معماری و شهرسازی / سیدعلی نوری، مریم وهابی.
- مشخصات نشر : تهران : اول و آخر، ۱۳۹۷.
- مشخصات ظاهری : ۲۰۵ص.؛ مصور، جدول.
- شابک : ۹۲-۸-۷۳۶۳-۶۰۰-۹۷۸-۱۹۸۰۰۰:۰ ریال
- وضعیت فهرست نویسی : فیپا
- یادداشت : کتابنامه.
- موضوع : طراحی پایدار
- موضوع : Sustainable design
- موضوع : توسعه پایدار شهری
- موضوع : Sustainable urban development
- موضوع : شهرسازی -- جنبه‌های اجتماعی
- موضوع : City planning -- Social aspects
- موضوع : فضاهای عمومی -- جنبه‌های اجتماعی
- موضوع : Public spaces -- Social aspects
- شناسه افزوده : وهابی، مریم، ۱۳۴۸ -
- رده بندی کنگره : TS۱۷۱/۴/ن۹۳۱۳۰۰
- رده بندی دیویی : ۷۲۵/۲
- شماره کتابشناسی ملی : ۲۴۲۷۱۱

عنوان: پایداری اجتماعی در معماری و شهرسازی

مولفان: سید علی نوری- مریم وهابی

ناشر : انتشارات اول و آخر

چاپ اول : ۱۳۹۷

شمارگان : ۱۰۰۰ جلد

قیمت: ۱۹۸۰۰ تومان

«عضو انجمن فرهنگی ناشران کتاب دانشگاهی»

© حق چاپ محفوظ است. ISBN ۹۷۸-۶۰۰-۷۳۶۳-۹۲-۸

این اثر، مشمول قانون حمایت مؤلفان و مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸ است، هرکس تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه ی ناشر به هر شکل اعم از نشر یا پخش عرضه کند، مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

نشانی: تهران، میدان انقلاب، کوچه جنتی (مترو)، بن بست فرسار، پلاک ۳، واحد ۱

تلفن: ۶۶۱۲۷۰۸۳-۶۶۱۲۷۲۶۶

فصل ۱. پایداری ، توسعه و معماری پایدار ۷

۱-۱. پایداری ۸

معنای لغوی..... ۸

مفاهیم پایداری..... ۹

اهداف..... ۹

۱-۲. توسعه پایدار ۱۰

پیشینه..... ۱۱

مهمترین اجلاس های بین المللی با موضوعیت توسعه پایدار و محیط زیست..... ۱۵

تعاریف و مفاهیم..... ۱۵

اصول..... ۱۷

محورهای اصلی توسعه پایدار..... ۱۷

زیرشاخه های توسعه پایدار..... ۱۹

ابعاد توسعه پایدار..... ۲۱

آموزه های دینی در باب پایداری و توسعه..... ۲۴

اسلام، ساده زیستی، قناعت و بهره مندی از منابع..... ۲۴

اسلام، محیط زیست و توسعه..... ۲۵

اسلام، توسعه و رشد جمعیت..... ۲۵

اسلام، توسعه و عدالت..... ۲۵

اسلام، توسعه و بهره وری..... ۲۶

اسلام، پرهیز از اسراف و تبذیر..... ۲۶

توسعه پایدار و معماری..... ۳۰

۱-۳. معماری پایدار ۳۰

پیشینه..... ۳۱

تعاریف..... ۳۲

اصول معماری پایدار..... ۳۳

سه اصل اساسی در معماری پایدار..... ۳۵

تطبیق اصول معماری پایدار در دوران معاصر با آموزه های قرآن..... ۳۸

فصل ۲. پایداری اجتماعی ۳۹

۱-۲. پایداری اجتماعی

۴۰

توسعه پایدار اجتماعی..... ۴۰

پیشینه..... ۴۱

مفاهیم..... ۴۲

تعاریف..... ۴۳

نظریه اندیشمندان در باب پایداری اجتماعی..... ۴۵

۲-۲. پایداری اجتماعی در اسلام ۵۰

ماهیت اجتماعی اسلام و مفهوم امت..... ۵۱

تدریف امت..... ۵۱

عوامل رشد بر زندگی اجتماعی در معماری و شهرسازی..... ۵۲

عوامل انسجامی..... ۵۳

عدالت..... ۵۳

قناعت..... ۵۴

محریمیت..... ۵۵

عوامل اجتماعی..... ۵۶

توصیه به نیکی و احسان و اهمیت هدایه..... ۵۶

وقف (صدقه جاریه)..... ۵۷

سنت ها و آیین های اجتماعی..... ۵۷

هویت اجتماعی..... ۵۷

مشارکت اجتماعی..... ۵۸

عوامل قانونی..... ۵۸

قوانین زندگی اجتماعی و مدیریت رفتارهای شهروندان..... ۵۹

قوانین ساختمان سازی ملهم از فقه اسلامی..... ۵۹

عوامل کالبدی..... ۵۹

سازمان ادراکی و بصری..... ۶۰

۶۲.....	سازمان فعالیتی، رفتاری و عملکردی.....
۷۰.....	پایداری اجتماعی بر اساس اخلاق اسلامی
۷۰.....	عزت نفس اجتماعی (وجدان اخلاقی)
۷۰.....	مدارا (عفو و بخشش).....
۷۱.....	همسایه داری و مهمان نوازی.....
۷۲.....	حیا و غیرت.....
۷۳.....	تواضع و عدم فاخر.....
۷۳.....	احترام.....
۷۳.....	مشورت.....
۷۴.....	انحاد و همبستگی.....
۷۵.....	اصول پایداری اجتماعی از منظر آیات قرآن
۷۵.....	روابط اجتماعی.....
۷۵.....	عدالت اجتماعی.....
۷۵.....	اصل برادری.....
۷۵.....	روابط همسایگی.....
۷۶.....	عمل به شرایع دینی.....
۷۶.....	نظارت اجتماعی.....
۷۶.....	رعایت حقوق دیگران.....
۷۶.....	ایمنی و امنیت.....
۸۳.....	فصل ۳. فضای شهری
۸۴.....	۱-۳. فضای شهری
۸۵.....	تعریف.....
۸۷.....	پیشینه.....
۸۸.....	نظریه اندیشمندان.....
۹۲.....	ابعاد فضای شهری.....
۹۳.....	۲-۳. توسعه پایدار شهری
۹۳.....	مفهوم.....

دیدگاه های مختلف و جنبه های توسعه پایدار شهری..... ۹۴

توسعه پایدار اجتماعی ۹۶

نقش فضای شهری در توسعه پایدار اجتماعی..... ۹۷

۳-۳. کیفیت فضای شهری ۹۸

تعاریف و مفاهیم ۹۹

ارتباط بین روابط اجتماعی افراد و کیفیت محیط ۱۰۰

معیارهای کیفیت فضای شهری..... ۱۰۲

از دیدگاه غرب..... ۱۰۲

از دیدگاه اسلام..... ۱۰۷

فصل ۴. انعکاس مفهوم بااندازی اجتماعی در طراحی فضای شهری ۱۱۱

۱-۴. عدالت اجتماعی ۱۱۲

..... ۱۱۳

عدالت ارضی..... ۱۱۳

مفهوم..... ۱۱۳

معیارهای عدالت فضایی..... ۱۱۵

اختلاط کاربری..... ۱۱۷

مفهوم و تعریف..... ۱۱۷

سیر تحول نظری الگوی اختلاط کاربری اراضی شهری

مزایا..... ۱۱۹

گونه های اختلاط کاربری..... ۱۱۹

۲-۴. مشارکت اجتماعی ۱۲۰

مفهوم..... ۱۲۰

تاریخچه..... ۱۲۱

۳-۴. امنیت اجتماعی ۱۲۲

مؤلفه های تاثیرگذار..... ۱۲۴

شاخص های کالبدی..... ۱۲۴

کیفیت شبکه معابر..... ۱۲۴

- مبلمان شهری..... ۱۲۵
- شاخص ها و نشانه های مبلمان شهری..... ۱۲۶
- نورپردازی..... ۱۳۰
- پوشش گیاهی..... ۱۳۵
- فشرده گی بافت..... ۱۳۸
- بسته و باز بودن محیط..... ۱۳۸
- شاخص های کارکردی - عملکردی..... ۱۳۹
- کارکردهای فرهنگی - اجتماعی..... ۱۳۹
- کارکردهای اقتصادی - اجتماعی..... ۱۳۹
- کارکردهای تفریحی - ورزشی..... ۱۴۰
- شاخص های عینی (ذهنی)..... ۱۴۰
- کنترل ناخواسته و نظارت اجتماعی..... ۱۴۰
- تراکم جمعیت..... ۱۴۱
- ۱-۵. بهبود کیفیت زندگی..... ۱۴۱
- سیر تحول کیفیت زندگی در معماری و شهرسازی..... ۱۴۴
- کیفیت زندگی از دیدگاه دانشمندان..... ۱۴۶
- مفهوم سرزندگی..... ۱۴۸
- عوامل موثر در سرزندگی اجتماعی..... ۱۵۳
- هویت، فرهنگ و خاطره شهری..... ۱۵۳
- خاطره انگیزی فضا..... ۱۵۴
- حس تعلق به مکان..... ۱۶۰
- رعایت مقیاس انسانی..... ۱۶۶
- رعایت سلسله مراتب..... ۱۶۶
- پیاده مداری..... ۱۶۶
- تنوع و سرزندگی..... ۱۷۴
- ایجاد سرگرمی های خودجوش..... ۱۷۴
- سطح فعالیت های انسانی..... ۱۷۵

۱۷۶.....	ایجاد بهانه هایی برای ماندن در فضا.....
۱۷۶.....	زندگی شبانه.....
۱۸۱.....	تنوع کاربری ها.....
۱۸۴.....	رضایتمندی.....
۱۸۴.....	مفهوم شناسی.....
۱۸۵.....	عوامل فضایی یا کالبدی.....
۱۸۵.....	عوامل اجتماعی.....
۱۹۱.....	

مقدمه

شهر سیستمی مادی و معنوی است که به نیازها، فعالیت ها و رفتارهای ساکنین پاسخی فضایی می دهد. انسان ها نیز بر اساس نیازهای فردی یا گروهی و الگوهای رفتاری خاص خود در شهر حضور می یابند و فضایی شهری را شکل داده و تغییر می دهند. تعبیر مرتبط با فضای شهری درعین تفاوت ها دارای مشابهت هایی اساسی نیز می باشند.

مفهوم مرکزی مشترک در تمام این مفاهیم و تعبیر، فضای اجتماعی می باشد که امکان و ظرف فعالیت ها، تعاملات اجتماعی را در فضاهای بیرونی شهر فراهم می آورد و در تبدیل یا فضای داخلی و معماری قرار می گیرد. همزمان با تحول و دگرگونی در شکل و ماهیت شهرنشینی، فضاهای تعاملی شهری نیز که همچون سلول های ارتباطی شهری تشکیل دهنده شهر بودند، متحول گردیده و شکل جدیدی به خود گرفته اند. این تحولات هم در کالبد محلات و فضاهای تعامل شهری و هم در روابط اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و به طور کلی در همه مناسبات ساکنان شهر انعکاس یافته است. فضاهای تعاملی شهر امروزی به گونه ای متحول شده که نه عناصر سازنده آن ها همچون مراکز محلات جمعی، شبکه های ارتباطی و دسترسی ها، میدان ها، مساکن و تأسیسات شهری، ساختار و عملکرد قبلی خود را دارند و نه افراد شهر در قالب همان چارچوب های سنتی با دیگر همشهری های خود ارتباط برقرار می کنند. ضعف در برقراری ارتباط بین افراد یک شهر پیامدهایی را با خود دنبال دارد که بیشتر آسیب زننده بر بنیان های توسعه ای شهر و در نتیجه کشور خراب کننده است. در حال حاضر پایداری و توسعه پایدار به طور گسترده ای در برنامه ریزی ها، سیاست ها و دستورالعمل های شهری استفاده می شود. از ابتدای قرن بیستم یکم، نگاه توسعه پایدار صرفاً توجه به ابعاد زیست - محیطی و یا اقتصادی نیست، بلکه مباحث اجتماعی در پیچه جدیدی را در رسیدن به توسعه پایدار گشوده است. پایداری اجتماعی به عنوان یک جزء اساسی از توسعه پایدار مورد توجه ویژه سیاستمداران و برنامه ریزان قرار گرفته است. از آنجا که در فرآیند برنامه ریزی شهری توجه به مباحث اجتماعی اجتناب ناپذیر و جزء جدایی ناپذیر طرح های شهری محسوب می شود، با تعیین و شناخت ابعاد پایداری اجتماعی و با بررسی ارتباط بین آنها و فضای شهری می توان به ایجاد روابط بهتر و موثرتری در اجتماع دست یافت. فضای شهری مورد نظر در این پژوهش شامل آن دسته از فضاهای باز شهری است که همزمان هم ظرف فعالیت ها، رویدادها،

زندگی و فرهنگ شهری است و هم مؤثر بر این فرآیندها و محصولات انسانی. مناطق شهری نقاط عطف انسانی، مرکز تجمع افراد و اشیاء هستند. تفاوت میان جوامع گوناگون در آیین‌ها، خاطرات جمعی و آداب و رسوم متفاوت آنها تجلی می‌شود که این تفاوت‌ها سیمای محتوا و فضای خاصی را به فضای شهری می‌دهند و کاربرد و معنای متفاوتی را از فضای شهری هر جامعه طلب می‌کند. همچنین توجه به بافت قدیمی و تاریخی فضای شهری و کمک گرفتن از آنها برای ایجاد حس تعلق در افراد که در گرو فعالیت‌ها و مشارکت مردم در فضا برای ایجاد محیطی شاد و سرزنده است. در کتاب حاضر، ابتدا مفاهیم پایه‌ای در خصوص پایداری اجتماعی و اصول مرتبط با آن و کیفیت‌های فضای شهری و عوامل مؤثر بر آنها تاثیرگذارند به عنوان مبانی نظری معرفی و تشریح کرده ایم. در نهایت با ارزیابی و تحلیل به مؤلفه‌ها، معیارها و زیرمعیارهای اصلی در راستای ارتقاء کیفیت فضای شهری پرداخته ایم.